

Тематичний напрям роботи 1.
ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ
ПОЛІТИКИ В СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ

Дручек О.В.,
кандидатка юридичних наук,
доцентка,
професорка кафедри правового
забезпечення та правоохоронної
діяльності факультету забезпечення
державної безпеки,
Київський інститут Національної
гвардії України
(*м. Київ, Україна*)

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Одним із напрямів діяльності держави, пов'язаним із забезпечення порядку у суспільстві, є правоохоронна діяльність – особливий вид діяльності державних органів і посадових осіб, призначений попереджати, запобігати правопорушенням, припиняти їх, а також застосовувати державний примус або громадський вплив на осіб, які порушили встановлений законом суспільний порядок. Широкомасштабне вторгнення військ російської федерації зумовило необхідність запровадження в Україні правового режиму воєнного стану, який обмежив зміст конституційних прав і свобод громадян, а правоохоронні функції держави, її правоохоронних органів, навпаки – значно розширив. Проте, відсутність нормативного визначення поняття правоохоронної діяльності, правоохоронних органів та їх системи негативно впливає на реалізацію правоохоронної функції держави. Таким чином, існує потреба обґрунтування концептуальних засад правоохоронної діяльності в Україні в умовах правового режиму воєнного стану, що має позитивно вплинути на стан справ у зазначеній сфері.

Реалізуючи зазначене завдання, зазначимо, що найчастіше правоохоронну діяльність розглядають як специфічний вид державної діяльності, що здійснюється з метою охорони права спеціально уповноваженими органами шляхом застосування юридичних засобів впливу відповідно до закону і при дотриманні встановленого ним порядку.

«Юридична енциклопедія» за редакцією Ю.С. Шемшученка визначає правоохоронну діяльність як систему заходів, спрямованих на забезпечення виконання конституції, законів та інших нормативно-правових актів держави [1, с.47]. Порівняння актуальних доктринальних позицій щодо поняття правоохоронної діяльності дозволяє найбільш прийнятним підходом вважати той, який передбачає застосування вузького та широкого підходів. Так, у

вузькому розумінні, правоохоронна діяльність – це діяльність спеціально уповноважених органів (державних та недержавних) з метою охорони прав і свобод громадян, правопорядку та забезпечення законності, що реалізується в установленій законом формі та в межах повноважень, наданих цим органам. У широкому розумінні, правоохоронна діяльність – це діяльність всіх державних органів та недержавних організацій щодо забезпечення дотримання прав і свобод громадян, їх реалізації, забезпечення законності та правопорядку.

Крім визначення поняття, важливою складовою формування наукової концепції правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану є установлення її мети та ознак. Щодо останніх, та найчастіше [2, 3] до сутнісних ознак правоохоронної діяльності відносять: а) спрямування на охорону права від будь-яких порушень; б) владний характер, що полягає у можливості відповідних органів та посадових осіб діяти від імені держави; в) правозастосовний характер, що полягає у можливості і обов'язку уповноважених суб'єктів діяти у напрямку підготовки і прийняття індивідуального юридичного рішення в юридичній справі на основі юридичних фактів і конкретних правових норм; г) реалізація лише із застосуванням законних заходів впливу, у встановленій формі, спеціально уповноваженими органами, які для цього наділяються державою коштами та матеріальними ресурсами; г) відповідність приписам матеріального закону; д) пов'язаність із застосуванням примусу щодо правопорушників; г) реалізація спеціально уповноваженими на те органами, основу яких становлять професійно підготовлені службовці.

Визначення мети правоохоронної діяльності традиційно пов'язують із аналізом її завдань. На справедливу думку А. Кучука, мета правоохоронної діяльності полягає в охороні прав і свобод людини та громадянина, громадського порядку; забезпеченні громадської безпеки, підтриманні правопорядку; втіленні в життя принципу верховенства права [4, с. 11]. Завдання правоохоронної діяльності, як правило, визначаються шляхом визначення конкретних напрямів та способів її реалізації. Окрема, найчастіше виділяють такі напрями (завдання) правоохоронної діяльності: 1) вжиття профілактичних заходів з метою запобігання порушенням прав і свобод; 2) виявлення фактів, що вказують на порушення права; 3) припинення дій, які пов'язані з порушенням прав; 4) розслідування справ, де права були порушені; 5) відновлення порушеного права; 6) застосування санкцій та їхнє виконання під час порушення прав [5, с. 149-150]. Таким чином, можемо констатувати, що правоохоронна діяльність, як у мирний, так і у воєнний час, призначена для реалізації двох основних напрямів завдань: а) виявлення, припинення та відновлення порушених прав та інтересів; б) застосування санкції до осіб, які допустили вказані порушення.

Основними завданнями правоохоронної діяльності в умовах режиму воєнного стану, окрім зазначених вище, є протидія внутрішнім загрозам воєнного стану. Така діяльність, зокрема, реалізується за напрямами: а) протидії злочинам проти основ національної безпеки України; б) протидії терористичним проявам; в) протидії злочинності та правопорушенням,

спрямованим проти правового режиму воєнного стану; г) забезпечення правопорядку та громадської безпеки, з урахуванням викликів, обумовлених дією норм правового режиму воєнного стану. Відповідно, в умовах правового режиму воєнного стану пріоритетного значення набувають такі завдання, як: а) попередження та протидія внутрішнім загрозам воєнного стану; б) сприяння і спільне виконання в межах визначених повноважень завдань, що стоять перед Силам безпеки і оборони; в) забезпечення законності і правопорядку; г) підтримання на належному рівні громадського порядку.

Зазначене дозволяє констатувати, що сутність правоохоронної діяльності в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні полягає у реалізації правоохоронними органами завдань щодо: а) захисту встановленого Конституцією суспільного і державного ладу в Україні; б) охорони і захисту прав, свобод та законних інтересів громадян, підприємств, організацій, установ, суб'єктів усіх форм власності; в) захисту суверенітету та територіальної цілісності України; г) охорони суспільства і держави від протиправних посягань; г) забезпечення громадського порядку і громадської безпеки; д) протидії злочинності і правопорушенням; е) усунення причин і умов, що сприяють учиненню правопорушень.

Правоохоронна діяльність в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні характеризується низкою особливостей, що знаходять свою об'єктивацію як у змісті завдань, виконання яких покладено на правоохоронні органи, так і у формах та напрямках її реалізації.

Основним ознаками правоохоронної діяльності в умовах правового режиму воєнного стану, є: а) державно-владний характер; б) правозастосовний характер; в) можливість реалізації лише уповноваженими суб'єктами (державними органами та посадовими особами) у межах наданих державою повноважень, із застосуванням лише законних заходів впливу та у встановленій процедурній формі; г) спрямування на попередження та протидію внутрішнім загрозам воєнного стану; г) обумовленість змісту завданням забезпечення законності і правопорядку, громадського порядку в умовах правового режиму воєнного стану.

В умовах правового режиму воєнного стану правоохоронні органи, згідно норм Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [6], інших нормативно-правових актів, одноосібно або у взаємодії з іншими суб'єктами Сил безпеки і оборони, вирішують завдання, пов'язані із запровадженням і здійсненням заходів правового режиму воєнного стану. Зокрема, це: а) забезпечення діяльність блокпостів; б) заходи з евакуації населення; в) перевірка документів та транспортні засоби; г) фіксація і документування воєнних і злочинів; г) протидія злочинам загально-кримінальної спрямованості, а також військовим злочинам.

Отже, ключовою особливістю здійснення правоохоронної діяльності в умовах правового режиму воєнного стану в Україні є її реалізація за двома основними напрямками: а) традиційним, пов'язаним із забезпеченням законності та правопорядку, захисту та охорона прав і свобод людини і громадянина; б) специфічним, пов'язаним із протидією загрозам воєнного

стану, виконанням і сприянням виконанню завдань, покладених на Сили безпеки і оборони.

Основними напрямками правоохоронної діяльності в умовах дії правового режиму воєнного стану, окрім напрямів і умов мирного стану, є протидія внутрішнім загрозам воєнного стану, а саме: а) протидія злочинам проти основ національної безпеки України; б) протидія терористичним проявам; в) протидія злочинності та правопорушенням, спрямованим проти правового режиму воєнного стану; г) забезпечення правопорядку та громадської безпеки; г) охорона прав і свобод людини і громадянина в умовах викликів, обумовлених дією норм правового режиму воєнного стану.

Подальший розвиток концепту правоохоронної діяльності в умовах правового режиму воєнного стану пов'язуємо із удосконаленням знань щодо завдань, змісту та форм реалізації взаємодії суб'єктів реалізації зазначеного виду діяльності.

Список використаних джерел:

1. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.:Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ:«Укр. енцикл.», 1998. Т 5. П-С. Київ: «Юридична думка», 2003. 736 с.

2. Гель А.П., Семаков Г.С., Кондракова С.П. Судові та правоохоронні органи України: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: МАУП, 2020. 272 с.

3. Шай Р.Я. Природа та сутність правоохоронної діяльності. *Наше право*. 2014. № 5. С. 10–16.

4. Кучук А. М. Теоретико-правові засади правоохоронної діяльності в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2007. 20 с.

5. Шмагайло І.В. Правоохоронна діяльність Національної гвардії України в умовах воєнного стану. *Право і безпека. Law and Safety*. 2024. № 4 (95). С. 147-158.

6. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 №1647-III. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 28. Ст. 250.